

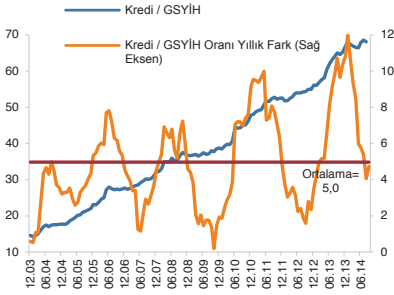
III. Finansal Kesim

Kredi/GSYİH oranında 2013 yılında yaşanan hızlı artış, makro ihtiyati tedbirler ve sıkı para politikası duruşunun da katkısıyla daha makul düzeylere gerilemiştir. Buna karşın, ekonomik faaliyetteki zayıf görünüm kredi riskinin takibini gerekli kılmaktadır. Kredi-mevduat faiz farklarındaki son dönem gelişmeleri de, bankaların kredi arzında daha temkinli olmaya başladıklarına işaret etmektedir.

Mayıs 2014 tarihli son rapor dönemine göre, ihtiyaç ve taşıt kredisi vadelerinin makro ihtiyati düzenlemelerin de etkisiyle bir miktar gerilemesi ve değişken faizli kredilerin payının artması sayesinde bankaların vade uyumsuzluğu bir miktar iyileştirmiştir. Ayrıca yeniden fiyatlamaya konu TP ve YP faize duyarlı açık pozisyonda da sınırlı bir iyileşme görülmektedir. Yapılan faiz şoku senaryo analizleri, bankacılık sisteminin faiz riskine olan duyarlılığının sınırlı olduğunu ve mevcut SYR düzeyinin faiz şoklarını karşılamada yeterli olacağını ortaya koymaktadır.

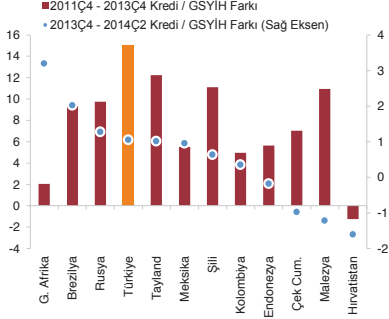
Bankacılık sektörü kısa vadeli likidite şoklarına dayanıklı yapısını korumaktadır. Küresel finansal piyasalardaki dalgalanmalara rağmen sektörün, çekirdek olmayan yükümlülüklerinin tamamına yakınına yakınını oluşturan yurt dışı borçlarını yenilemekte herhangi bir sorun yaşamadığı ve yurt dışı kaynaklı olası YP likidite şoklarına karşı yeterli tamponlara sahip olduğu değerlendirilmektedir. Diğer taraftan, son yıllardaki aktif büyümesinin artan oranda mevduat dışı fonlama kaynaklarıyla gerçekleştirilmesi, bankacılık sisteminin toptan fonlama kaynaklarındaki dalgalanmalara olan duyarlılığını artırmaktadır. Bu çerçevede, çekirdek yükümlülüklerdeki artışla uyumlu bir aktif büyümesinin finansal istikrar açısından önemli olduğu değerlendirilmektedir. Fonlama kalitesindeki gelişmeleri dikkatle izleyen TCMB, zorunlu karşılıkların Türk lirası olarak tutulan kısmına faiz ödenmesi uygulamasını çekirdek yükümlülükleri destekleyecek şekilde yürürlüğe koymuştur. Önümüzdeki dönemde, finansal istikrarı desteklemek amacıyla, çekirdek dışı yükümlülüklerde vadenin uzamasını teşvik edici yönde zorunlu karşılık oranlarının yeniden düzenlenmesi, rezerv opsiyonu katsayılarında da istikrarı destekleyici yönde teknik ayarlamalar yapılması söz konusu olabilecektir.

Grafik III.1.1

Kredilerin GSYİH'ye Oranı
(Nominal, Yüzde)

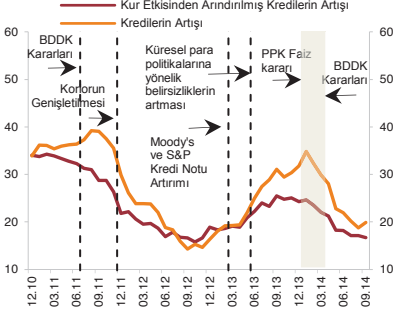
Kaynak: BDDK-TCMB, TÜİK (Son Veri: 09.14)

Grafik III.1.2

Kredi / GSYİH Değişimi¹
(Puan, Yüzde)

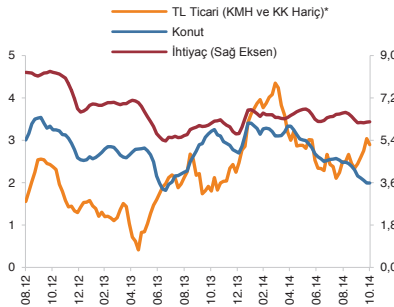
(1) Genel olarak 2014 yılı ikinci çeyreği verileri kullanılmıştır. Yalnızca Brezilya, Kolombiya ve Rusya için 2014 yılı birinci çeyreği verileri kullanılmıştır.
Kaynak: IMF Financial Soundness Indicators

Grafik III.1.3

Kredilerin Yıllık Artış Hızları¹
(Yüzde, TGA Hariç)

(1) Kur etkisinden arındırılmış kredilerde yüzde 70 ABD doları ve yüzde 30 Euro'dan oluşan sepet değer kullanılmıştır. Dövizle endeksli krediler YP kredilere dahil edilmiştir.
Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.1.4

TP Ticari, İhtiyaç ve Konut Kredileri Faiz Farkları
(Akım Veri, 4 Haftalık Hareketli Ortalama, Yüzde)

* Düzeltilmiş seride o hafta kullanılanlar sıfır faizli kredi kullanımları hariç tutulmuştur.
Kaynak: TCMB (Son Veri: 31.10.14)

III.1. Kredi Riski

Kredi/GSYİH oranında 2013 yılında yaşanan hızlı artış alınan makro ihtiyati tedbirler ve sıkı para politikası duruşunun da katkısıyla yavaşlamıştır. Kredilerin GSYİH'ye kıyasla hızlı bir şekilde artması, finansal sistemi olası iç ve dış şoklara karşı daha duyarlı hale getirmektedir. 2013 yılı içinde Kredi/GSYİH oranı uzun dönem ortalamasının çok üzerinde ve keskin bir şekilde artış eğilimi göstermiş, finansal istikrar açısından müdahale edilmesinde fayda görülmüştür. Nitekim alınan makro ihtiyati tedbirlerin ve izlenen sıkı para politikasının da katkısıyla söz konusu artış yeniden uzun dönem ortalamasına gerilemiştir. Makro ihtiyati tedbirlerin yanı sıra yurt içi ve yurt dışı gelişmeler de yavaşlama üzerinde etkili olmuştur. Küresel kırılganlıkların artabileceği bir dönem öncesinde kredi büyüme hızının yavaşlaması, finansal istikrar açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir (Grafik III.1.1). Bu sayede hızlı büyümenin getirdiği sermaye yeterliliği baskısı azaltılmış, olası dalgalanmalarda otoritelerin kredi piyasasına dönük artabilecekleri destekleyici adımlara finansal sistemin olumlu yanıt verme kapasitesi artırılmıştır.

Diğer gelişmekte olan ülkelerle karşılaştırıldığında da Türkiye 2011 – 2013 yılları arasında gözlenen yüksek Kredi/GSYİH oranı artışıyla ayrılmaktadır. Ancak son dönemde söz konusu oran diğer ülkelere benzer seviyede artmakta olduğu görülmektedir (Grafik III.1.2). Bu durum, mevcut kredi artışının GSYİH büyümesi ile daha uyumlu olduğu değerlendirmelerini pekiştirmekte, Türkiye'ye dönük risk algılamalarını olumlu etkilemektedir.

Kredi büyüme hızı daha sürdürülebilir seviyelerde istikrar kazanmıştır. Mayıs 2014 tarihli son Finansal İstikrar Raporundan bu yana, kredilerin kur etkisinden arındırılmış büyüme hızı gerilemeye devam etmiştir. Diğer taraftan, 2014 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren para politikası faiz oranlarında yapılan ölçülü indirimlerin de desteği ile kredi büyümesi TCMB'nin referans değerine yakın bir düzeyde istikrar kazanmıştır (Grafik III.1.3).

Kredi-mevduat faiz farklarında 2014 yılı ilk çeyreğinden bu yana yaşanan gerileme yakın dönemde sona ermiş

görülmektedir (Grafik III.1.4). İhtiyaç kredisi faiz farkındaki yataylaşma eğilimi ve TP firma kredisi faiz farkında gözlenen yukarı yönlü hareket, bankaların kredi arzına daha temkinli yaklaşmaya başladığının bir işareti olarak değerlendirilmektedir.

Bankacılık sektörünün brüt tahsili gecikmiş alacak (TGA) bakiyesinde yukarı yönlü hareket dönem içinde TGA'ya dönüşen kredi tutarındaki artışlardan kaynaklanmıştır. TGA gelişiminin alt kalemleri incelendiğinde, yılın ikinci ve üçüncü çeyreğinde dönem içi tahsilatlar yatay seyir izlerken aynı dönemde TGA'ya dönüşen tutarların arttığı görülmektedir. Yakın izlemedeki krediler de benzer bir seyir izlemektedir (Grafik III.1.5).

Akım TGA tutarlarındaki ivmelenme, başta bireysel kredi kartı alacakları ve ihtiyaç kredileri olmak üzere tüm kredi TGA oranlarına sınırlı artış olarak yansımıştır. 2014 yılıbaşımdan itibaren bireysel kredi TGA oranı artışlarının etkisiyle toplam kredi TGA oranında bir miktar artış olmuştur. Üçüncü çeyrekte ise bireysel kredilere ek olarak firma kredilerinde de TGA oranlarının bir miktar arttığı görülmektedir (Grafik III.1.6).

Firma kredileri TGA'ları, ekonomik aktivitedeki döngüler ile uyumlu bir şekilde gelişmektedir. Bu bağlamda, 2013 yılının ikinci yarısında başlayan ticari TGA'lardaki yavaşlama eğiliminin, son dönemde yerini kademeli yükselişe bıraktığı izlenmektedir (Grafik III.1.7).

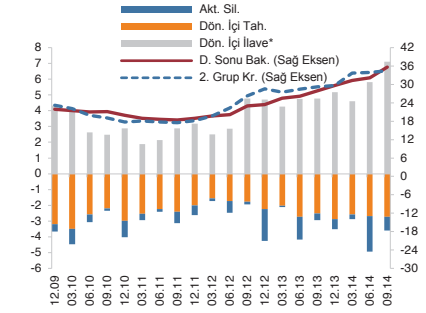
KOBİ kredisi TGA oranı 2014 yılının üçüncü çeyreğinde bir miktar artış göstermiştir. Büyük ölçekli firmalara kullanılan kredilerdeki TGA oranları ise halen düşük seviyelerini korumaktadır. Karşılıksız çek oranı ise daha istikrarlı seyretmektedir (Grafik III.1.8).

Firma kredilerindeki TGA gelişimi sektörler bazında incelenmiş, özellikle toplam brüt TGA tutarı içerisinde en yüksek paya sahip ilk beş sektör ile YP ticari kredi kullanımında öne çıkan seçilmiş dört sektöre odaklanılmıştır. Buna göre gerek yabancı para krediler, gerekse toplam brüt TGA içinde payı en yüksek sektörlerden biri olan "İnşaat, GYO ve Emlak Komisyonculuğu" sektöründe TGA oranının geçici bir artıştan sonra yılın son çeyreğinde bir miktar düştüğü gözlenmektedir. YP kredilerde önemli bir paya sahip olmalarına rağmen, "Tekstil, Konfeksiyon ve Dericilik" sektöründeki TGA oranı düşüş eğilimini korurken,

Grafik III.1.5

Akım TGA Gelişmeleri

(Milyar TL)

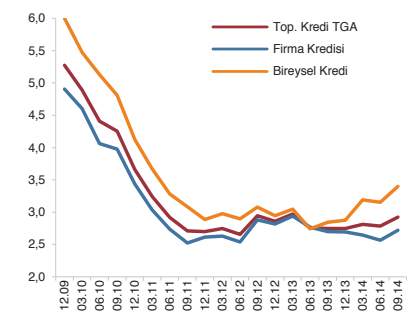

(*) Dönem İçerisinde - Gruplar Arası Hareket
Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.1.6

TGA Oranları (Toplam/Firma/Bireysel)

(Yüzde)

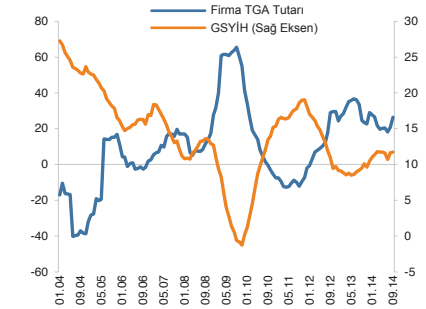

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.1.7

Firma TGA Tutarı ve GSYİH Gelişmeleri

(Yıllık Değişim, %)

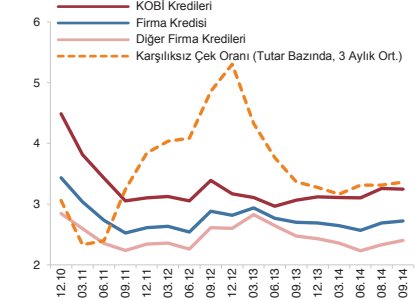

Kaynak: BDDK-TCMB

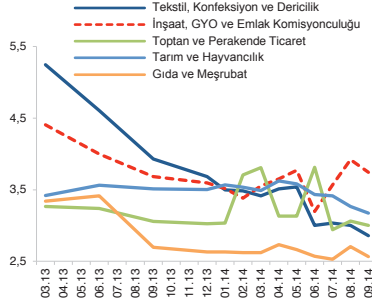
Grafik III.1.8

TGA Oranları ve Çeklerin Karşılıksız Çıkma Oranı

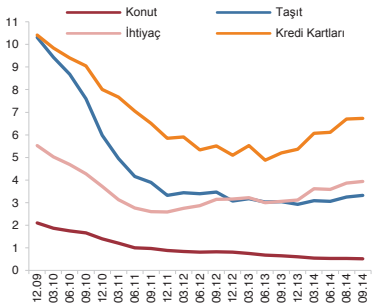
(Yüzde)

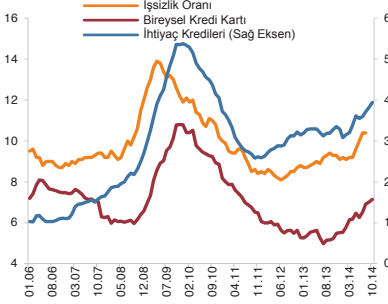
Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.1.9Seçilmiş Sektörlerdeki Firma TGA Oranlarının Gelişimi¹
(Yüzde)

(1) TGA tutarları toplam TGA tutarı içinde yüzde 5'ten büyük paya sahip olan ilk beş sektör kullanılmıştır.
Kaynak: BDDK- TCMB

Grafik III.1.10Bireysel Krediler TGA Oranları
(Yüzde)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.1.11Bireysel Kredi TGA Oranları-İşsizlik Oranı İlişkisi¹
(Yüzde)

(1) İşsizlik oranları, mevsimsellikten arındırılmıştır. TGA oranları ilgili aydaki aritmetik ortalamadır.
Kaynak: BDDK- TCMB (Son Veri: İşsizlik oranı 08.14; TGA oranı 10.14)

Tablo III.1.1Tahsilî Gecikmiş Kredi Kartı ve Tüketici Kredisi Bulunan Gerçek Kişi Sayısı¹
(Bin Kişi)

	12.11	12.12	12.13 ²	09.14
Bankalar	1.225	1.487	1.339	1.420
Varlık Yönetim Şirketleri	688	782	898	1.120
Finansman Şirketleri	11	8	10	9
Toplam³	1.658	1.949	2.001	2.256

(1) Her bir mali kuruluş grubu için birden fazla kredi kartı ve tüketici kredisi borcu olanlar tek kişi olarak dikkate alınmıştır.
(2) Aynı kişinin farklı finansal kuruluşlarda donuklaşmış kredi kartı ve tüketici kredisi borcu olması nedeniyle, kuruluşlar itibarıyla yer alan verilerin toplamı ile toplam satırdaki verilerin toplamı ile toplam satırdaki veri farklılık göstermektedir.
(3) Tasfiye olunacak alacaklılarda Eylül 2013 döneminde itibaren firma bazında bildirimler için 20 TL'lik asgari bildirim limiti getirilmiş olup, 20 TL'nin altındaki tutarlar hesaplamaya dahil edilmemiştir.

Kaynak: TCMB ve Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi

"Taşımıcılık ve Depolama" ile "Elektrik, Gaz ve Su Kaynakları" sektörlerinde TGA oranı hafif yükselse de yüzde 1-2 gibi düşük bir seviyede kalmaya devam etmiştir. Toplam TGA tutarında yüzde 18 gibi yüksek bir ağırlığı olan "Toptan ve Perakende Ticaret" sektöründe de TGA oranları genel olarak yatay seyretmiştir (Grafik III.1.9).

Yılın ikinci çeyreğinde gözlenen işsizlik oranındaki artış teminatsız bireysel kredi TGA oranlarına olumsuz yansımış, bu kredilerin TGA oranları sınırlı düzeyde artmıştır. Bireysel kredi kartı TGA oranları 2013 yılı ortalarından, ihtiyaç kredisi TGA oranları ise 2013 yılsonundan itibaren artışa geçmiştir. Bireysel kredi kartı TGA oranında 2013 yılı ikinci yarısından itibaren görülen artış eğiliminde, TGA tutarlarındaki artışın yanı sıra kredi kartı bakiyesindeki büyümenin önce ivme kaybetmesinin ve sonrasında da gerilemesinin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Teminatlı tüketici kredilerinde ise olumlu görünüm korunmaktadır. Taşit kredileri TGA oranları, taşit kredisi bakiyesindeki düşüşe rağmen yatay seyrederken, konut kredileri TGA oranlarında kademeli düşüş sürmektedir (Grafik III.1.10).

Bankalara ve finansman şirketlerine tahsilî gecikmiş kredi kartı ve tüketici kredisi borcu bulunan gerçek kişi sayısında önemli bir değişim görülmemekle birlikte, varlık yönetim şirketlerine borcu bulunanların sayısı 2013 yılsonuna göre yüzde 20 oranında artış göstermiştir (Tablo III.1.1). Söz konusu eğilim, bankaların varlık yönetim şirketlerine donuk alacak satışlarını artırdığına, bu nedenle aslında 2014 yılının ilk dokuz ayında bankaların da bireysel kredi borcu olan gerçek kişi sayısında önemli bir miktarda artışa işaret etmektedir.

İşsizlik oranlarındaki artış bireysel kredi TGA oranlarına altı aylık bir gecikme ile yansımaktadır. Tarihsel gelişimi incelendiğinde, işsizlik oranlarının teminatsız tüketici kredilerinin TGA oranları açısından bir öncü göstere olabileceği değerlendirilmektedir. İşsizlik oranları ile bireysel kredi kartı ve ihtiyaç kredisi TGA oranları arasında yaklaşık altı-yedi aylık gecikmeli bir ilişkinin olduğu görülmektedir. İşsizlik oranlarında yılın ikinci çeyreğinde gözlenen artış dikkate alındığında, önümüzdeki dönemde de ihtiyaç kredisi ve bireysel kredi kartı TGA oranlarının yüksek seyrini bir süre daha koruyabileceği değerlendirilmektedir (Grafik III.1.11).

Brüt TGA bakiyesinin temel bileşenlerinden dönem içi TGA'ya dönüşüm ve TGA'lardan yapılan tahsilatların zaman içindeki seyri, kredi riskinin gelişimi açısından önemli bilgiler içermektedir. Bu çalışmada, kullanıldığı yıllar bazında sınıflandırılan bireysel kredilerin TGA'ya dönüşüm süreçleri⁵ ile takibe alındıkları dönemlere göre sınıflandırılmış bireysel TGA'ların tahsilat süreçleri⁶ incelenmektedir. Söz konusu detayda yapılacak yaşlandırma analizlerinin, kredi riskini etkileyen faktörlerin ayrıştırılmasına ve geleceğe ilişkin daha tutarlı öngörülerde bulunulmasına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Teminatsız Bireysel Krediler (Kredi Kartları ve İhtiyaç Kredileri)

Kredi kartları ve ihtiyaç kredileri, bireysel kredi türleri arasında kredi riski en yüksek olan ürünler olarak öne çıkmaktadır⁷.

İhtiyaç kredilerinin TGA'ya dönüşüm oranı ilgili kredi türündeki büyüme hızının ivmelendiği 2011 yılında ciddi bir artış kaydetmiştir. Ancak, devam eden yıllarda verilen kredilerin TGA'ya dönüşüm oranının kademeli olarak iyileştiği görülmektedir (Grafik III.1.2.1). Özellikle 2013 yılında kullanılan kredilerin risk görünümündeki iyileşmede faiz oranlarındaki gerilemenin ve vadelerdeki uzamanın etkili olduğu değerlendirilmektedir. Diğer yandan son iki yılda TGA'ya dönüşen ihtiyaç kredilerinden yapılan tahsilatların geçmiş yıllara kıyasla oldukça zayıf gerçekleşmesi dikkat çekmektedir (Grafik III.1.2.2).

Kredi kartları ve ihtiyaç kredileri TGA'ya dönüşüm süreçleri bazında kıyaslandığında, ihtiyaç kredilerinin genel olarak daha düşük bir TGA oranına sahip olduğu ve istikrarlı TGA oranı seviyelerine kredi kartlarına göre çok daha hızlı ulaştığı görülmektedir. Örneğin, 2010 yılında verilmiş olan kredi kartlarında TGA oranı, yaklaşık 19 çeyrek sonra yüzde 7 seviyesinde yataylaşma eğilimi göstermeye başlarken, 2010 yılında açılan ihtiyaç kredileri 14 çeyrek sonra yüzde 1,7 civarında yataylaşmaya başlamaktadır (Grafik III.1.2.1 ve III.1.2.3). Bazı yıllarda bu fark iki çeyreğe inse de son beş yıllık süreçte her zaman ihtiyaç kredileri lehine gerçekleşmiştir. Bireysel kredi kartı TGA oranının 2013 yılında bir miktar ivme kaybettiği ve 2014 yılı için de diğer yıllar için gerçekleşen TGA oranlarının altında bir patikada değerler aldığı görülmektedir. Söz konusu iyileşmeye özellikle 2013 yılı Ekim ayında yürürlüğe giren bireysel kredi kartı limitleri ile ilgili düzenlemenin⁸ de katkı verdiği değerlendirilmektedir.

Tahsilat gelişmelerine bakıldığında, kredi kartları TGA'larından tahsilatın ihtiyaç kredilerinden bir miktar daha yüksek olduğu, tahsilat oranlarındaki yataylaşmanın ise benzer süreler içinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Örneğin, 2010 yılında TGA'ya dönüşen kredi kartı ve ihtiyaç kredisi alacaklarından tahsilatlar 14 çeyrek sonra yataylaşmaya başlamış, ancak tahsilat oranı kredi kartlarında yüzde 54 seviyesine yükselirken, ihtiyaç kredilerinde yüzde 51 seviyesinde kalmıştır. 2011 yılında kullanılan krediler için hesaplandığında ise kullandırım sonrası 14 çeyreklik dönemde ihtiyaç kredisi TGA'larının yüzde 45'inin, kredi kartı TGA'larının ise yüzde 56'sının tahsil edildiği görülmektedir (Grafik III.1.2.2 ve III.1.2.4).

⁵ Türlerine ve açılış yılına göre sınıflandırılan bireysel kredilerin devam eden üç aylık dönemler içinde ne kadarının TGA'ya dönüştüğü (TGA oranı) hesaplanmıştır.

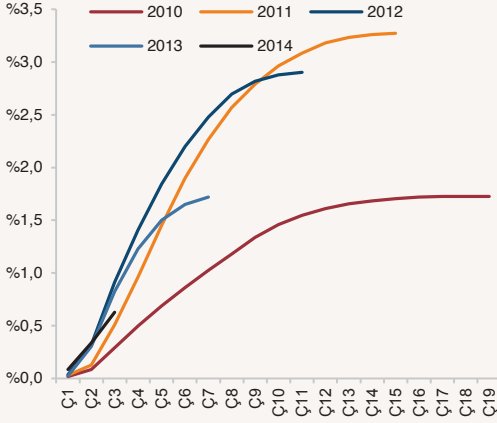
⁶ TGA'ya dönüşme yıllarına göre sınıflandırılan sorumlu bireysel kredilerden devam eden üç aylık dönemler içinde ne kadarının tahsil edildiği (tahsilat oranı) hesaplanmıştır.

⁷ Konut ve taşıt kredilerine kıyasla kredi kartları ve ihtiyaç kredilerinde TGA oranları daha yüksek (2011 yılında kullanılan taşıt kredileri hariç), tahsilat oranları ise daha düşüktür.

⁸ Banka Kartları ve Kredi Kartları hakkındaki Yönetmeliğin 22 nci maddesinin 3 üncü fıkrasında yapılan değişiklikle ilk defa kredi kartı sahibi olacak bir gerçek kişinin tüm kart çıkaran kuruluşlardan temin ettiği kredi kartları için tanınacak toplam kredi kartı limitinin, ilk yıl için, ilgilinin aylık ortalama net gelirlinin iki katını, ikinci ve sonraki yıllar için ise dört katını aşamayacağı hüküm altına alınmıştır.

Grafik III.1.2.1

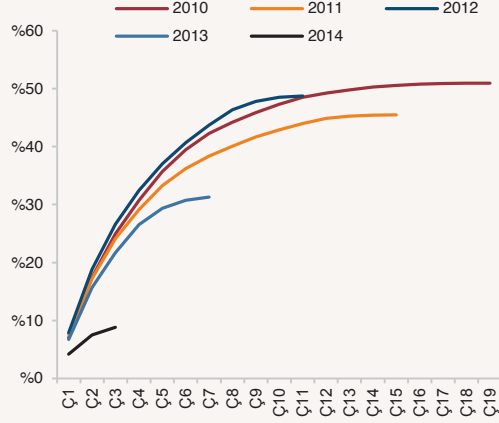
İhtiyaç Kredisi TGA Oranları (Yüzde)

Kaynak: TCMB

Grafik III.1.2.2

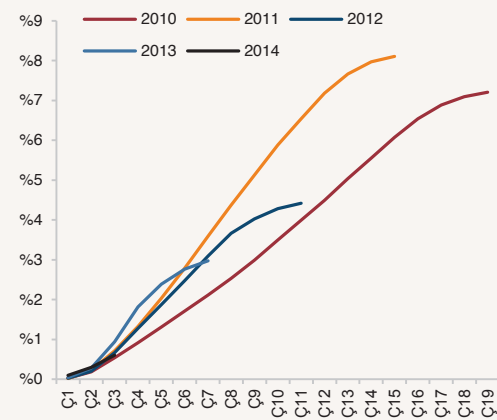
İhtiyaç Kredisi Tahsilat Oranları (Yüzde)

Kaynak: TCMB

Grafik III.1.2.3

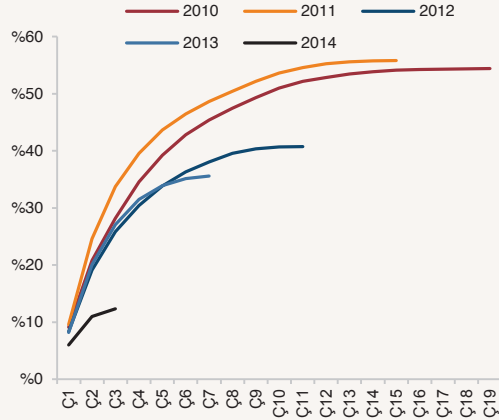
Kredi Kartı TGA Oranları (Yüzde)

Kaynak: TCMB

Grafik III.1.2.4

Kredi Kartı Tahsilat Oranları (Yüzde)

Kaynak: TCMB

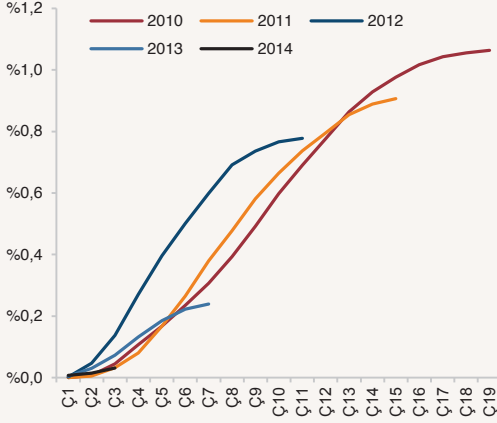
Konut ve Taşıt Kredileri

Teminatlı bireysel krediler olarak değerlendirilen konut ve taşıt kredilerinde TGA'ya dönüşüm oranının, özellikle 2013 yılında kullanılan kredilerde önceki yıllara göre gerilediği görülmektedir. Bu olumlu gelişmenin, 2013 yılının genelinde faiz oranlarının oldukça düşük seviyelerde seyretmesi ve uzayan ortalama kredi vadeleri sonucu kredi kullanıcılarının taksit ödeme kabiliyetindeki artıştan kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Kredi-değer oranı ve vadelerine ilişkin sınırlamalar getirilen taşıt kredilerinde kullandırma tutarı 2014 yılından itibaren önemli ölçüde gerilerken, aynı yıl kullanılan kredilerin TGA'ya dönüşüm hızı ilk iki çeyreklik dönemde diğer yılların üzerinde seyretmiştir. Taşıt kredilerinde TGA'ya dönüşüm hızı üçüncü çeyrekte bir miktar gerilemiştir (Grafik III.1.2.7).

Grafik III.1.2.5

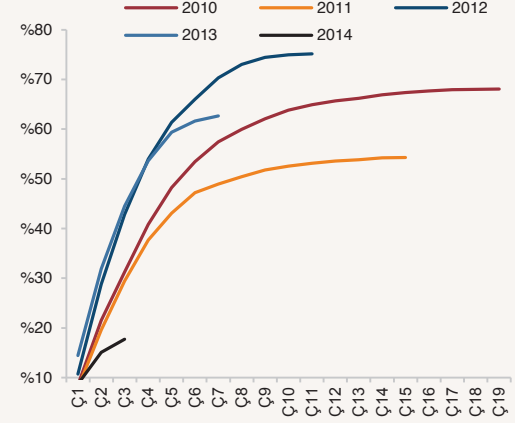
Konut Kredisi TGA Oranları (Yüzde)

Kaynak: TCMB

Grafik III.1.2.6

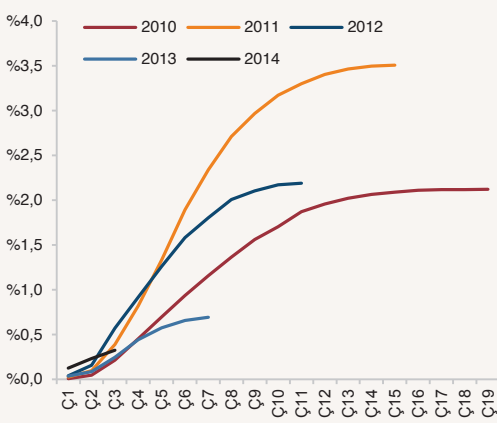
Konut Kredisi Tahsilat Oranları (Yüzde)

Kaynak: TCMB

Grafik III.1.2.7

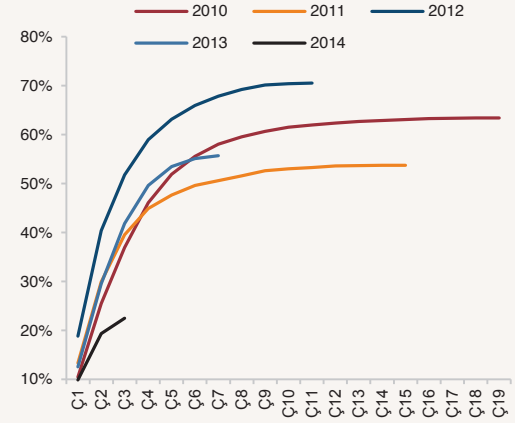
Taşıt Kredisi TGA Oranları (Yüzde)

Kaynak: TCMB

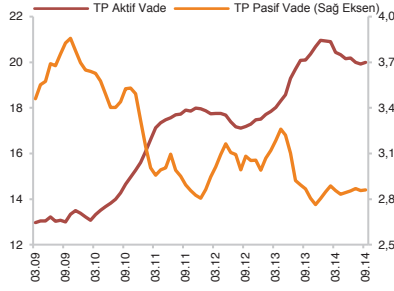
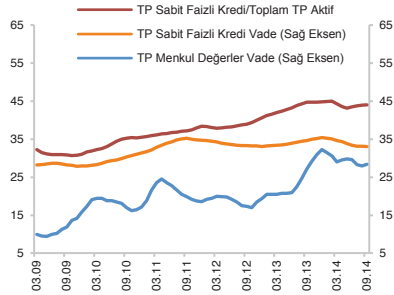
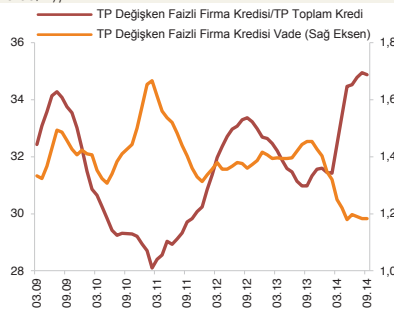
Grafik III.1.2.8

Taşıt Kredisi Tahsilat Oranları (Yüzde)

Kaynak: TCMB

Konut ve taşıt kredilerinde 2011 yılında TGA'ya düşen kredilerin tahsilat hızlarının yavaşlamasına karşın, takip eden iki yıllık dönemde TGA'ya düşen kredilerde tahsilat performansının yüksek olduğu görülmektedir (Grafik III.1.2.6 ve III.1.2.8). Taşıt kredilerinde tahsilat oranı yaklaşık iki yıl içinde yataylaşırken, konut kredilerinde bu süre iki buçuk yıla yakın gerçekleşmektedir. Tahsilat sürelerindeki farklılaşmanın teminat varlıklarının haciz ve çözümlenme süreçleri ile ilintili olduğu düşünülmektedir. Tahsilat oranları ise her iki kredi türündeki kredi/değer uygulamaları ile uyumlu olarak konutta bir miktar daha yüksektir.

Grafik III.2.1Bankaların TP Aktif-Pasif Vade Gelişimi
(Ay)3 Aylık Hareketli Ortalama
Kaynak: BDDK-TCMB**Grafik III.2.2**TP Sabit Faizli Aktif Kınımının Gelişimi
(Yüzde, Ay)3 Aylık Hareketli Ortalama
Kaynak: BDDK-TCMB**Grafik III.2.3**Değişken Faizli Firma Kredisinin Gelişimi
(Yüzde, Ay)3 Aylık Hareketli Ortalama
Kaynak: BDDK-TCMB

III.2. Faiz Riski

Fed'in faiz kararlarına yönelik belirsizlikler ve artan jeopolitik riskler finansal kuruluşlar için faiz risklerinin yakından takibini zorunlu kılmaktadır. Fed'in faiz kararlarının ABD Doları cinsi borçlanma maliyetlerini doğrudan etkilemesinin yanı sıra TL fon maliyetleri üzerinde de yansımalarının olması beklenmektedir.

Mayıs 2014 tarihli son rapor dönemine göre, bankaların TP aktif ve pasifleri² arasındaki vade³ uyumsuzluğu bir miktar düzelmiştir. TP pasiflerin ortalama vadesinin önemli bir değişim göstermemesine karşın, sabit faizli TP aktiflerin ortalama vadesinin bir miktar gerilemesi söz konusu gelişimde etkili olmuştur (Grafik III.2.1).

Sabit faizli TP aktiflerin vadesinin kısılmasında, tamamına yakını sabit faizli yapıda olan tüketici kredilerinin ortalama vadesinin azalması belirleyici olmuştur. Tüketici kredileri vadelerinde gözlemlenen bu gelişimde banka veya tüketici tercihlerinden daha çok, 2014 yılı başında uygulamaya konulan kredi vadelerini sınırlamaya yönelik makro ihtiyati düzenlemelerin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Söz konusu düzenleme hanehalkının aşırı borçlanmasını engellemek üzere ihtiyaç ve taşıt kredilerinin vadelerinin üst sınırını sırasıyla 36 ve 48 ay ile sınırlamaktadır. Sabit faizli menkul değerlerin vadesinde 2014 yılı boyunca gözlenen gerileme de, sabit faizli TP aktiflerin vadelerindeki kısılmaya destek vermektedir (Grafik III.2.2).

TP sabit faizli aktiflerin vadeleri kısılrken, değişken faizli TP firma kredilerinin toplam TP krediler içindeki ağırlığının arttığı görülmektedir. Bu kredilerin oldukça kısa vadeli oluşları göz önüne alındığında, söz konusu gelişimin bankaların faiz riski görünümüne sınırlı olmakla birlikte olumlu yönde katkı sağladığı değerlendirilmektedir (Grafik III.2.3).

Reel sektör firmalarının nakit yönetiminde kullandıkları değişken faizli işlek/rotatif ve taksitli firma kredileri son dönemde artış eğilimindedir. Kredi Eğilim Anketi sonuçları da, firmaların

² Faize duyarlı aktif ve pasiflerdir.

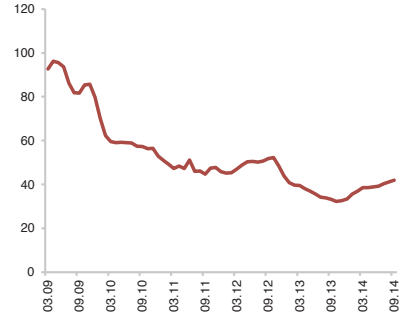
³ Bu bölümde, vade olarak yeniden fiyatlamaya kalan süre kastedilmektedir.

son dönemlerde işletme sermayesi ve stok artırımına yönelik finansman talebinin daha güçlü, sabit yatırım harcamalarına dönük finansman talebinin ise daha zayıf olduğuna işaret etmektedir. Firmaların finansman ihtiyaçlarının niteliğindeki değişimin vadelerin kışalmasına ve değişken faizli kredilerin payının artmasına neden olduğu değerlendirilmektedir.

Sabit faizli TP türev yükümlülüklerin konut kredisi bakiyesine oranı son dönemde yukarı yönlü hareket etmekte ve bankalar çapraz para ve faiz takası işlemleri ile faiz şoklarına karşı koruma almaya devam etmektedir. Bankaların yurt dışından elde ettikleri uzun vadeli yabancı para cinsi kaynakları çapraz para takası işlemleri ile sabit faizli TL kaynağa dönüştürmesi uzun vadeli ve sabit faizli olan tüketici kredilerinin, özellikle de konut kredilerinin yol açtığı faiz riskini sınırlamaktadır. Ayrıca, TP bilanço dışı işlemlerde yer alan sabit faizli türev işlem bakiyesinin konut kredisi bakiyesine oranı 2010 yılsonuna kadar azalsa da sonrasında yatay bir seyir izlemiş, 2013 yılsonundan itibaren ise yukarı yönlü hareket ederek, faiz oranı dalgalanmalarına karşı bir koruma sağlamıştır (Grafik III.2.4).

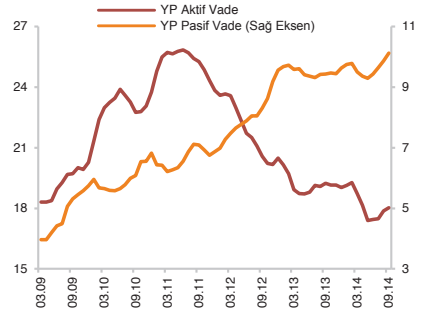
TP tarafta olduğu gibi, bankaların YP aktif ve pasifleri arasındaki vade uyumsuzluğu da 2014 yılı ikinci ve üçüncü çeyreğinde bir miktar azalarak YP faiz riski görünümüne olumlu katkı sağlamıştır. YP tarafta pasiflerin ortalama vadesi artarken aktif kalemlerin ortalama vadesi azalış eğilimi sergilemektedir (Grafik III.2.5). YP aktiflerin vadesindeki kısalma, temelde daha sık fiyatlanan değişken faizli aktiflerin payının artmasından, YP pasiflerdeki iyileşme ise sabit faizli YP pasiflerin vadesinin uzamasından kaynaklanmaktadır. YP aktifin vadesinin kısalmasında, bankaların nispeten kısa vadeli değişken faizli YP kredilere yönelmesinin en önemli katkısı sağladığı görülmektedir (Grafik III.2.6). Bankaların yükümlülük vadelerini ise uzun vadeli sabit faizli YP menkul kıymetlerin ihracını artırmak yoluyla uzattıkları gözlenmektedir (Grafik III.2.7). Bankaların finansman yapısında uzun vadeli YP borçlanmanın payının artması, önümüzdeki dönemde gerek faiz gerekse likidite risklerini sınırlandırma anlamında atılmış olumlu bir adım olarak dikkat çekmektedir.

Grafik III.2.4
TP Sabit Faizli Türev Yükümlülüklerin Gelişimi
(Yüzde)

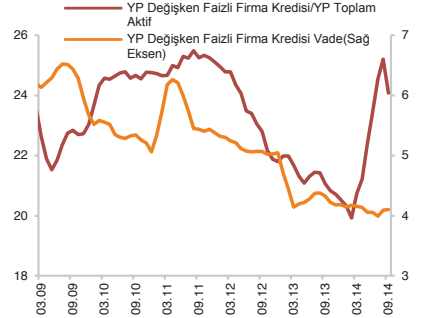
3 Aylık Hareketli Ortalama
Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.2.5
Bankaların YP Aktif-Pasif Vade Gelişimi
(Ay)

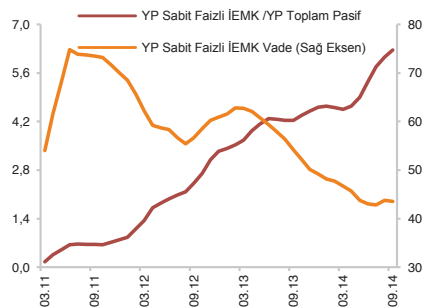
3 Aylık Hareketli Ortalama
Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.2.6
Değişken Faizli Firma Kredisinin Gelişimi
(Yüzde, Ay)

3 Aylık Hareketli Ortalama
Kaynak: BDDK-TCMB

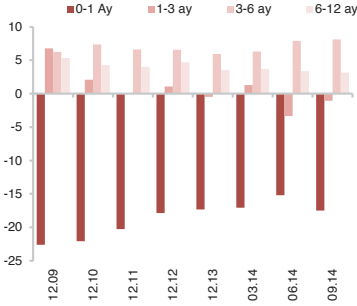
Grafik III.2.7
Sabit Faizli İhrac Edilen Menkul Kıymetlerin Gelişimi
(Yüzde, Ay)

3 Aylık Hareketli Ortalama
Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.2.8

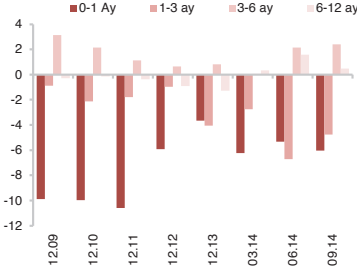
TP Faize Duyarlı Aktif-Pasif Açık Pozisyonu/Toplam Faize Duyarlı Pasif (Yüzde)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.2.9

YP Faize Duyarlı Aktif-Pasif Açık Pozisyonu/Toplam Faize Duyarlı Pasif (Yüzde)

Kaynak: BDDK-TCMB

Son Rapor döneminden itibaren yeniden fiyatlamaya konu

TP faize duyarlı açık pozisyonda sınırlı bir gelişme görülmektedir.

Bir yıla kadar olan vade aralıklarında yer alan aktif ve pasif bakiye farklarının toplam pasife oranı incelendiğinde, 2014 yılı ilk çeyreğinden bu yana yeniden fiyatlanmasına bir aydan az bir süre kalan TP faize duyarlı açığın aynı kaldığı, üç aya kadar vadede açığın sınırlı düzeyde arttığı, altı aya kadar vadede ise uzun pozisyonun bir miktar daha iyileştiği görülmektedir (Grafik III.2.8).

Yeniden fiyatlamaya konu YP faize duyarlı açık pozisyonunda da TP tarafta olduğu gibi sınırlı bir hareket görülmektedir.

YP tarafta bir yıla kadar olan vade aralığında açık pozisyonun üç aya kadar olan vade diliminde kötüleştiği, altı aya kadar vadede ise bir miktar iyileştiği anlaşılmaktadır (Grafik III.2.9).

Faiz riskinin ölçümüne yönelik yapılan niceliksel analizde; bankaların dönem başındaki bilançoları esas alınarak bir, üç, altı ve on iki aya kadar vadeli faize duyarlı TP aktif ve pasifler 500 baz puan, YP aktif ve pasifleri 250 baz puanlık faiz artışı varsayımına göre yeniden fiyatlandırılmıştır. Faiz şoklarının bir yıl süreceği varsayımı altında faize duyarlı aktif ve pasiflerin yeniden fiyatlanması sonucu ortaya çıkan kayıplar, takip eden yılın sermaye yeterliliğine esas özkaynak tutarından düşülmek suretiyle Sermaye Yeterlilik Oranları hesaplanmıştır. Şok sonrası hesaplanan SYR ile mevcut SYR oranı arasındaki farklar dönemler bazında incelenmiştir. Örneğin, 2015 yılı Eylül ayı için faiz riskine bağlı kayıpların hesaplanmasında 2014 yılı Eylül ayı aktif ve pasif değerleri kullanılmış, 2015 yılı Eylül ayı SYR değerinin tahmini için, yasal özkaynak ve risk ağırlıklı aktiflerin son üç yıldaki ortalama büyüme değerleri kullanılmıştır.

Faiz şoklarının sektör SYR'sine etkisi incelendiğinde, TP faiz şokunun YP faiz şokuna göre nispeten daha fazla kayıp oluşturduğu göze çarpmaktadır. Söz konusu etkinin büyüklüğü TP ve YP cinsi faize duyarlı aktif ve pasiflere uygulanan faiz şoklarının farklı olmasından çok faize duyarlı açık pozisyonlardaki göreceli büyüklük farkından kaynaklanmaktadır.

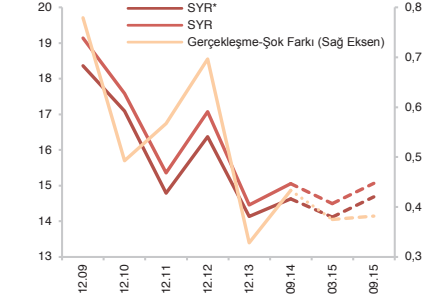
Bir yıl süreceği varsayımı ile uygulanan faiz şoku senaryoları altında bankacılık sisteminin, faiz riskine olan duyarlılığının sınırlı olduğu, mevcut SYR'nin olası kayıpları karşılayacak düzeyde bulunduğu değerlendirilmektedir. İncelenen dönemde TP faiz şoklarının SYR üzerindeki etkisi 30 baz puan civarında, YP faiz şokuna bağlı kayıpların SYR üzerindeki etkisi ise 10 baz puan civarında gerçekleşmektedir. TP ve YP faiz oranlarındaki eşanlı şokların SYR üzerindeki etkisinin de sınırlı düzeyde kaldığı ve son altı aylık dönem içerisinde önemli bir değişim göstermediği görülmektedir (Grafik III.2.10).

III.3. Likidite Riski

Bankacılık sisteminin likidite karşılama oranları sektörün kısa vadeli likidite şoklarına dayanıklı yapısını koruduğunu göstermektedir. Toplam yükümlülükler ile YP yükümlülükler için iki farklı vade (bir hafta ve bir ay) dilimi dikkate alınarak belirlenen asgari yasal likidite karşılama oranlarını sağlamada bankaların zorlanmadıkları görülmektedir (Grafik III.3.1 ve III.3.2)⁴. Buna karşın, söz konusu oranların bankadan bankaya son dönemde daha çok farklılaşma eğilimi içinde olduğu ve gerileme eğilimi göstermeye başladığı dikkat çekmiştir. Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik ile belirlenmiş likidite katsayılarına göre düzeltilmiş aktif tutarları incelendiğinde, YP tarafta bir önceki Rapor dönemine göre gözlenen gerilemede, düzeltilmiş aktifler içerisinde yüzde 40'tan fazla paya sahip türev işlemlerdeki düşüş ile nakit değerler ve bankalar kalemlerinin azalış eğilimi etkili olmuştur. Buna karşın türev işlemlerde son aylarda toparlanma olduğu dikkat çekmektedir. Bilançonun para birimi gözetilmeksizin düzeltilmiş toplam aktiflerinin, düzeltilmiş toplam pasiflere göre gelişiminde ise türev işlemlerde YP tarafa benzer bir eğilim söz konusu iken kredi, nakit değerler ve vadeye kadar elde tutulacak menkul kıymet tutarlarındaki azalış, toplam 2. vade LYR'sini azaltıcı yönde etkili olmuştur.

Grafik III.2.10

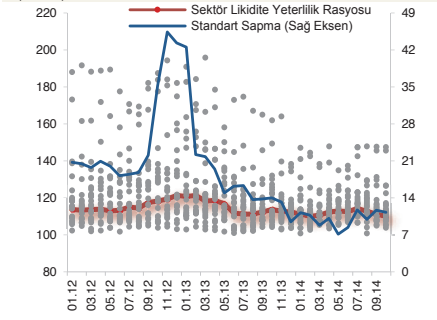
TP ve YP Faiz Şoku Sonrası SYR¹
(Yüzde)

(1) Hesaplamalarda, aktif büyüklüğü 6 milyar TL ve üzerinde olan bankalar (Ekimbank ve İller bankası hariç olmak üzere) kullanılmıştır.
(*) Şok Sonrası SYR
Kaynak: BDDK-TCMB (Son Veri:09.14)

Grafik III.3.1

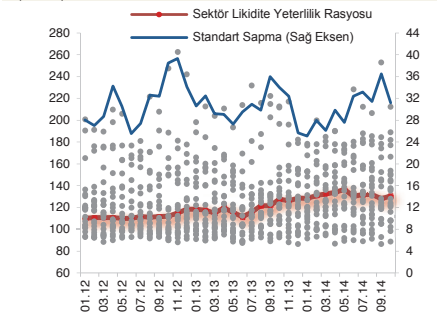
2. Vade Dilimi Toplam Likidite Yeterlilik Oranının Gelişimi¹
(Yüzde)

(1) Vadeye kalan süresi 31 gün ya da daha az olan YP ve TP cinsinden varlıkların, vadeye kalan süresi 31 gün ya da daha az olan YP ve TP cinsinden yükümlülükler oranı
Kaynak: BDDK-TCMB (Son Veri:10.14)

Grafik III.3.2

2. Vade Dilimi YP Likidite Yeterlilik Oranının Gelişimi¹
(Yüzde)

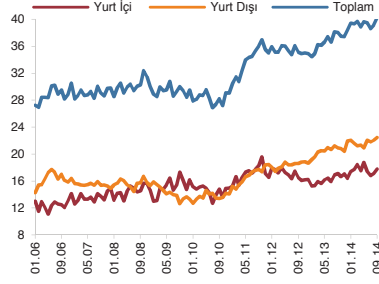

(1) Vadeye kalan süresi 31 gün ya da daha az olan YP cinsinden varlıkların, vadeye kalan süresi 31 gün ya da daha az olan YP cinsinden yükümlülükler oranı
Kaynak: BDDK-TCMB (Son Veri:10.14)

⁴ Bankaların 2. vade dilimi toplam ve YP likidite yeterlilik rasyolarının (LYR) analizinde, aktif büyüklükleri 4 milyar TL ve üzerinde olan (kalkınma ve yatırım bankaları hariç) bankaların verileri kullanılmış olup, söz konusu bankaların toplam aktiflerinin payı sektörün %95'ini oluşturmaktadır. Sektör LYR aylık ortalaması analize konu banka bilançolarının toplulaştırılması suretiyle hesaplanmıştır.

Grafik III.3.3

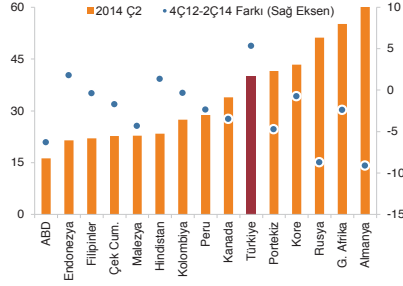
Yurt İçi-Yurt Dışı Mevduat Dışı Kaynakların Yabancı Kaynaklara Oranı (Yüzde)

Kaynak: BDDK-TCMB (Son Veri: 09.14)

Grafik III.3.4

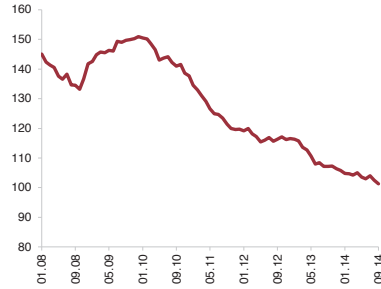
Mevduat Dışı Kaynakların Yabancı Kaynaklara Oranı ve Değişimi^{1,2} (Yüzde, Yüzde Puan)

(1) G. Kore için 2013 yılı son çeyrek, ABD ve Portekiz için 2014 yılı ilk çeyrek, Türkiye için 2014 yılı üçüncü çeyrek, diğer ülkeler için 2014 yılı ikinci çeyrek verileri kullanılmıştır.
(2) FSI verilerinde mevduat olarak müşteri mevduatları kullanılmıştır.
Kaynak: BDDK-TCMB, FSI (Son Veri: 09.14)

Grafik III.3.5

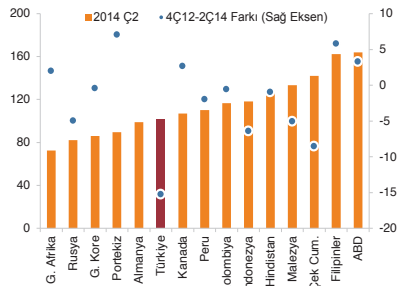
(Mevduat+Özkaynak)/Kredi Oranı (Yüzde)

Kaynak: BDDK-TCMB (Son Veri: 09.14)

Grafik III.3.6

Seçilmiş Ülkelerin (Mevduat+Özkaynak)/Kredi Oranları ve Değişimi^{1,2} (Yüzde, Yüzde Puan)

(1) G. Kore için 2013 yılı son çeyrek, ABD ve Portekiz için 2014 yılı ilk çeyrek, Türkiye için 2014 yılı üçüncü çeyrek, diğer ülkeler için 2014 yılı ikinci çeyrek verileri kullanılmıştır.
(2) FSI verilerinde mevduat olarak müşteri mevduatları kullanılmıştır.
Kaynak: BDDK-TCMB, FSI (Son Veri: 09.14)

Türk bankacılık sektörünün son yıllardaki büyümesini artan oranda mevduat dışı fonlama kaynaklarını kullanarak gerçekleştirmesi, sektör bilanço yapısının toptan fonlama kaynaklarındaki dalgalanmalara olan duyarlılığını artırmaktadır.

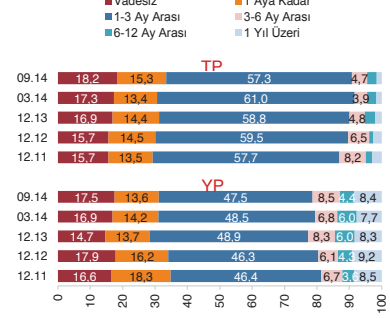
Mevduat dışı fonlama/yabancı kaynaklar oranı, 2011 yılına kadar yüzde 30 civarında yatay bir seyir izledikten sonra, 2011 yılı boyunca sürekli bir artış sergilemiş ve yüzde 35-40 bandında yeni bir patikaya yerleşmiştir. Bu gelişmede, hem yurt içi hem de yurt dışı yerleşiklerden temin edilen mevduat dışı fonlardaki artışın etkili olduğu görülmekteyken, kur etkisinden arındırıldığında, yurt dışı fonların toplam mevduat dışı kaynak artışına katkısı daha sınırlı kalmaktadır. Yurt içi mevduat dışı fonlamada görülen artış ağırlıklı olarak TCMB ile yapılan repo işlemlerinden kaynaklanmaktayken, yurt dışından sağlanan mevduat dışı kaynaklardaki artışta esas olarak bankalara borçlar kalemi etkili olmuştur. Seçilmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında, mevduat dışı fonlama oranını 2012 yılsonuna göre en çok artıran ülke olan Türkiye'de söz konusu oranın ortalamasının hafif üzerinde kaldığı görülmektedir (Grafik III.3.3 ve III.3.4).

TCMB, çekirdek olmayan yükümlülüklerin toplam kaynaklar içindeki payının artış eğilimini dikkate alarak, çekirdek kaynakları teşvik edici bir düzenleme yapmıştır. Bu bağlamda TCMB, “(mevduat + özkaynak) / kredi” oranını fonlama kalitesinin bir ölçütü olarak belirlemiş, bu oran itibarıyla sektör ortalamasından daha iyi olup durumunu koruyabilen finansal kuruluşların Türk lirası olarak tutulan zorunlu karşılıklarına daha yüksek bir faiz ödeyeceğini duyurmuştur. Çekirdek yükümlülüklerin tanımı halen tartışmaya açık olsa da özkaynağın ve mevduatların bankalar için istikrarlı bir kaynak teşkil ettikleri genel olarak kabul görmektedir. Türk bankacılık sektörü son yıllarda kredi ağırlıklı olarak gerçekleşen aktif büyümesini artan oranda çekirdek olmayan kaynaklarla fonlamaktadır. Nitekim (mevduat + özkaynak) / kredi oranının ülkemizde bir süredir aşağı yönlü bir eğilimde olduğu izlenmektedir. Seçilmiş ülkeler incelendiğinde, söz konusu oranın gelişmekte olan ülkelerin geneline yakınında gerilediği görülmekle birlikte orandaki en önemli düşüşün Türkiye'de olduğu dikkat çekmektedir. Bu çerçevede bankaların çekirdek fonlama kaynakları ile uyumlu bir şekilde büyümeye özen göstermeleri finansal istikrar açısından önem arz etmektedir (Grafik III.3.5 ve III.3.6).

2014 yılının ikinci çeyreğinden itibaren kur ve faiz oranlarındaki oynaklığın azalması ile TP mevduatın vadesi uzamaktadır. TP mevduatta 1-3 ay arası vadede yoğunlaşma devam etmekle birlikte söz konusu yoğunlaşmanın önceki döneme göre bir miktar azaldığı görülmektedir. TP mevduatlarda vadesiz ve bir aya kadar vadeli mevduatların payı artmakta ancak üç ay üzeri vadelere de geçiş olduğu izlenmektedir. Bu durum TP mevduatın vade dağılımında önceki döneme göre bir bozulmanın olmadığını göstermektedir. TP mevduatın ortalama vadesindeki uzama, bankaların faiz riskine duyarlılığını azaltmaktadır. Diğer taraftan YP mevduatın vade dağılımında da herhangi bir bozulma gözlenmemiştir (Grafik III.3.7 ve III.3.8).

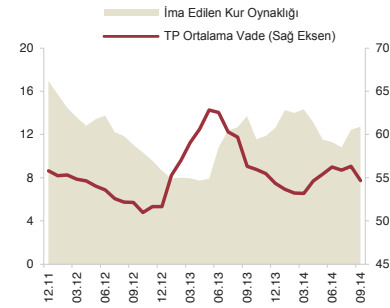
Türk bankacılık sisteminde likidite riskinin bilançonun daha çok YP tarafında yoğunlaştığı göz önüne alınarak, mevduat dışı fonlama artışında öne çıkan yurt dışı fonların gelişimi yakından takip edilmektedir. Küresel gelişmelerin de etkisiyle yurt dışı kaynak kullanımındaki artış hızının yavaşladığı, ortalama vadenin ise yatay bir seyir izleyerek yaklaşık 3,8 yıl seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. Toplam içinde önemli bir pay sahibi olan ticari banka kredileri ile 2010'dan itibaren gerçekleştirilmeye başlanan yurt dışı menkul kıymet ihraçları yurt dışı yükümlülük artışına en çok katkıyı veren kalemler olmaya devam etmektedir. Son bir yıllık dönemde, sendikasyon kredileri ve diğer kredilerin (ticari ve kalkınma yatırım kredileri) toplam yurt dışı yükümlülükler içindeki payı azalırken, menkul kıymet ihraçlarının payının artışı sürmektedir. Ayrıca geçmiş dönemlerde hem tutar hem de pay olarak sürekli azalış göstermiş olan seküritizasyon kredisi kullanımlarında 2013 yılının sonlarından itibaren canlanma olduğu gözlenmektedir. Tutarı ve yurt dışı yükümlülükler içindeki payı artmakta olan ihraçların ortalama vadesinin azalış eğiliminde olduğu dikkat çekmektedir. Diğer taraftan, görece olarak oldukça uzun vadeli olan seküritizasyon kredilerinin yabancı kaynaklar içerisindeki payının artışı likidite riski açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Toplam yurt dışı borçların vade yapısı incelendiğinde ise 2013 yılında 3 ay-1 yıl arası vadeli borçların, 2014 yılında ise toplam dış borcun yarısına yakınına oluşturan bir yıl ve üzeri vadeli borçların payının daha çok arttığı görülmektedir. Bu bağlamda, bankaların yurt dışı kaynak kullanımında kısa vadeye yönelmedikleri ve uzun vadeli kaynak temininde de sıkıntı yaşamadıkları değerlendirilmektedir (Grafik III.3.9 ve III.3.10).

Grafik III.3.7

Mevduatın Vade Dağılımı¹ (Yüzde)

(1) Bankalar mevduatı ve kıymetli maden depo hesapları hariç tutulmuştur. Kaynak: BDDK-TCMB (Son Veri: 09.14)

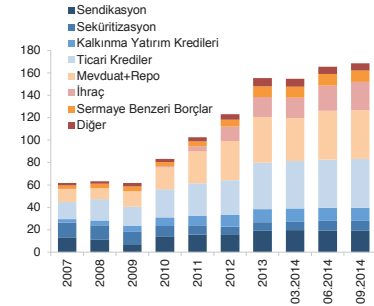
Grafik III.3.8

TP Mevduatın Ortalama Vadesi ve İma Edilen Kur Oynaklığı¹ (Gün, 12 Ay Vadeli)

(1) Ağırlıklı ortalama vade uzunluğu, vadesiz mevduat hesapları hariç tutularak ve diğer vade dilimlerinin orta noktası dikkate alınarak hesaplanmıştır. Kaynak: Bloomberg, TCMB (Son Veri: 09.14) Kaynak: BDDK-TCMB (Son Veri: 09.14)

Grafik III.3.9

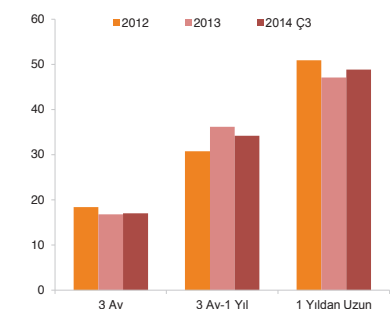
Bankaların Yurt Dışı Yükümlülüklerinin Kompozisyonu (Milyar ABD Doları)

Kaynak: BDDK-TCMB, SPK, KAP (Son Veri: 09.14)

Grafik III.3.10

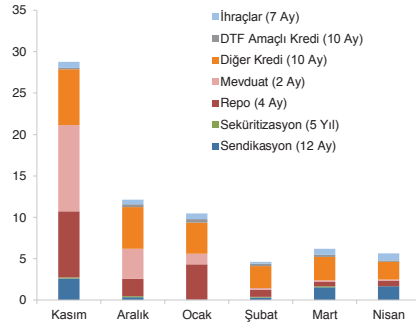
Bankaların Yurt Dışı Yükümlülüklerinin Vade Dağılımı (Yüzde Pay)

Kaynak: BDDK-TCMB, KAP, SPK

Grafik III.3.11

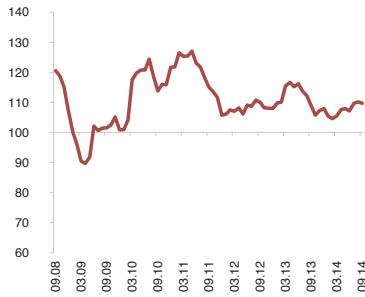
Bankaların Yurt Dışı Yükümlülüklerinin Yakın Dönem Ödeme Planı
(Milyar ABD Doları, Orijinal Vadeye Göre Ortalama Vade)

Kaynak: BDDK-TCMB, KAP, SPK (Son Veri: 31.10.14)

Grafik III.3.12

Bankaların Dış Borç Yenileme Oranı¹
(Yüzde)

(1) Menkul kıymet ihraçları dahil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının 6 aylık hareketli toplamı üzerinden hesaplanmıştır.
Kaynak: BDDK-TCMB, KAP, SPK (Son Veri: 09.14)

Küresel finansal piyasalardaki önemli dalgalanmalara rağmen yurt dışı borçlarını yenilemekte herhangi bir sorun yaşamayan bankacılık sektörünün yurt dışı kaynaklı olası likidite şoklarına karşı yeterli tamponlara sahip olduğu görülmektedir.

Türk bankacılık sektörünün önümüzdeki bir yıllık dönemde vadesi dolacak 99 milyar ABD doları civarında yurt dışı yükümlülüğü bulunmaktadır. Söz konusu yükümlülüklerin yüzde 60'ı ABD doları, yüzde 30'u ise Euro cinsinden olup, bu dağılımda uzun süredir önemli bir farklılaşma görülmemektedir. Kısa vadede çevrilmesi gereken yurt dışı kaynakların büyük bölümünü repo, mevduat ve diğer krediler oluşturmaktadır (Grafik III.3.11).

Bankaların yurt dışı borçlarını yenileme oranı yüzde 100'ün üzerinde gerçekleşmeye devam etmekte ve son aylarda hafif bir artış eğilimi göstermektedir. Son olarak 2009 yılında yüzde 100'ün altına düşen söz konusu oranın uzun süredir yüzde 100'ün üzerinde seyretmesi, bankaların dönemsel risk algılamalarının yükseldiği durumlarda bile borçlarını çevirmede ciddi zorluklarla karşılaşmadığını göstermektedir. Küresel ekonomik dalgalanmalara hızlı tepki verebilen sendikasyon kredilerinin yenileme oranı da benzer şekilde yüzde 100'ün üzerinde seyretmektedir. Ancak, 2014 yılının üçüncü çeyreğinde yenilenen sendikasyon kredilerinin maliyeti geçen yıla göre bir miktar artmıştır. Sendikasyon kredilerinin yüzde 67'si Euro cinsinden olup, söz konusu kredileri sağlayan ülkeler içinde AB'nin payı son dönemde yaklaşık beş puanlık artışla yüzde 57'ye ulaşmıştır. Önümüzdeki dönemde ECB'nin teminatlı tahvil ile varlığa dayalı menkul kıymet alımları yoluyla uygulayacağını duyurduğu parasal genişleme programının da pozitif etkisiyle bankaların vadesi dolacak sendikasyon kredilerini yüksek oranlarda yenilemeye devam etmeleri beklenmektedir (Grafik III.3.12).

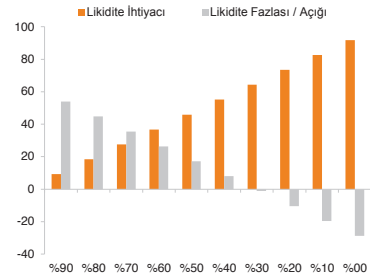
Fed'in genişletici para politikasından çıkış stratejisine dair belirsizlikler ve küresel iktisadi faaliyetteki zayıflamaya bağlı olarak önümüzdeki dönemde gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımlarının dalgalanma olasılığı bulunmaktadır. Bu nedenle bankaların kısa vadeli yurt dışı yükümlülüklerini karşılayacak yeterli tamponlara sahip olması likidite riski açısından önemlidir. Bankaların nakit ve yurt dışı bankalardaki serbest mevcutları ile ROM kapsamında tutulan döviz ve altın rezervlerinin toplamı

olarak hesaplanan YP likit aktiflerinin seviyesi, mevcut durumda yüzde 100'ün üzerinde seyreden dış borç yenileme oranının olası bir stres döneminde yüzde 30'a kadar düşmesi halinde dahi sorun yaşanmayacağına işaret etmektedir. Ayrıca, bankaların stres dönemlerinde fiyat oynaklıklarının artması nedeniyle likit aktifleri içine dahil edilmeyen yaklaşık 13 milyar TL karşılığı yabancı para serbest kamu borçlanma senedi portföyü de bulunmaktadır. Seçilmiş likit aktiflerin vadesi bir yıl içinde dolacak dış borçlara oranı, ROM yoluyla tutulan YP zorunlu karşılıkların etkisiyle 2012 yılının ikinci yarısından itibaren belirgin bir şekilde yükselmiş olup, söz konusu oranın gelişiminde son dönemlerde kayda değer bir bozulma görülmemektedir (Grafik III.3.13 ve III.3.14).

Bankacılık sektörünün en önemli fon kaynağı olan mevduatların para birimi bazındaki kompozisyonu istikrarlı bir seyir izlemektedir. Son aylarda gerek gerçek kişi gerekse ticari mudilerin TP mevduata ilgisinin artması ve para takası işlemlerinin bir kısmının tersine dönmesi ile toplam mevduat içinde TP'nin payının bir miktar arttığı görülmektedir. TP fonlama kompozisyonunda özellikle repo fonlamasından TP mevduata bir geçiş olduğu izlenmiştir. Mevduat ve repo dışındaki TP fonlama kalemlerinin payında önemli bir değişim yaşanmamıştır. Tutar bazında artış eğilimini sürdüren TP cinsinden ihraç edilen menkul kıymetlerin toplam pasif içerisindeki payı yüzde 3 civarında yatay seyretilmektedir (Grafik III.3.15). Söz konusu menkul kıymetlerin çevrilmesinde bono-tahvil piyasalarında dalgalanmaların arttığı zamanlarda dahi ciddi bir sorun yaşanmamıştır.

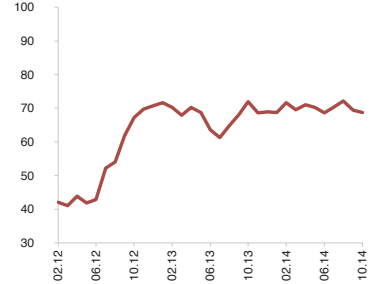
Özel sektör tarafından ihraç edilen borçlanma araçlarını ellerinde bulunduran yatırımcılar, likidite ihtiyacı oluşması durumunda ikincil piyasada söz konusu menkul kıymetlerini satabilmektedirler. İkincil piyasadaki işlem hacmi artışı menkul kıymetler kaynaklı likidite riskini azaltıcı etkiye sahiptir. 2012 yılından itibaren keskin bir artış eğilimi gösteren ikincil piyasa işlem hacimlerinin menkul kıymet ihraç stokuna oranı son dönemde azalış yönüne dönmüştür (Grafik III.3.16).

Grafik III.3.13

Bankaların Dış Borç Çevirme Oranı ve YP Likidite İhtiyacı^{1,2} (Ekim 2014, Milyar ABD Doları, Yüzde)

(1) Seçilmiş YP Likit Aktifler: Nakit+Yurt dışı bankalar (serbest)+ROM kapsamında tutulan zorunlu karşılıklar
(2) Likidite İhtiyacı: Kalan vadesi 1 yıl olan YP dış borç x (1 - dış borç yenileme oranı)
Likidite Fazlası/Açığı: Seçilmiş YP Likit Aktifler - Likidite İhtiyacı
Kaynak: BDDK-TCMB, KAP, SPK

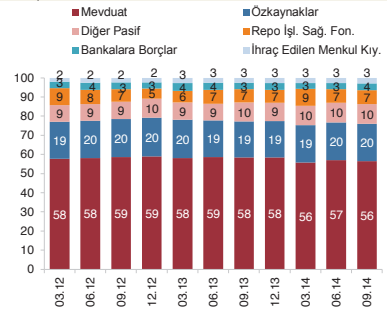
Grafik III.3.14

Seçilmiş YP Likit Aktiflerin Bir Yıl İçinde Vadesi Dolacak YP Dış Borçlara Oranı¹ (Yüzde)

(1) Seçilmiş YP Likit Aktifler: Nakit+Yurt dışı bankalar (serbest)+ROM kapsamında tutulan zorunlu karşılıklar
Kaynak: BDDK-TCMB, KAP, SPK (Son Veri: 31.10.14)

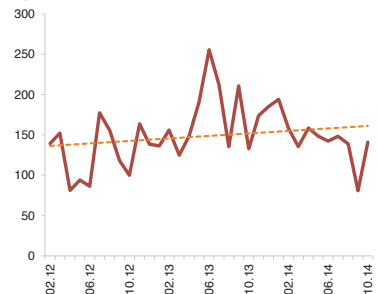
Grafik III.3.15

Bankacılık Sektörünün TP Pasif Kalemlerinin Gelişimi (Yüzde)

Kaynak: BDDK-TCMB (Son Veri: 09.14)

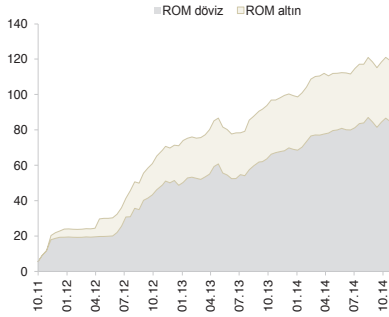
Grafik III.3.16

İkincil Piyasa¹ Menkul Kıymet İhraçları Ortalama Hacimlerinin Stok Menkul Kıymet İhraçlarına Oranının Gelişimi (Yüzde)

(1) BİST Kesin Alım Satım Pazarı Özel Sektör Menkul Kıymet İhraçları
Kaynak: TCMB, BİST, KAP, SPK (Son Veri: 31.10.14)

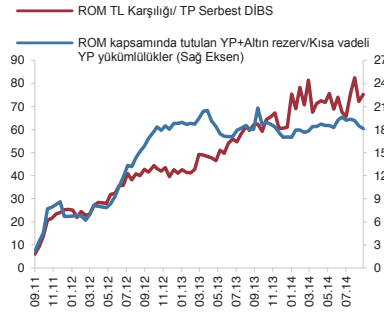
Grafik III.3.17

ROM Kapsamında Tesis Edilen Döviz ve Altın Tutarı (Milyar TL)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 24.10.14)

Grafik III.3.18

Döviz Rezervinin* Bankacılık Sektörü Kısa Vadeli YP Yükümlülüklerine¹ Oranının ve Döviz ve Altın* TL Karşılığının Serbest DİBS'lere Oranının Gelişimi (Yüzde)(1) Bilanço içi 12 aya kadar vadeli YP yükümlülükler
*ROM Kapsamında Tesis Edilen
Kaynak: BDDK - TCMB (Son Veri: 24.10.14)

Bankaların TCMB'de tutmak zorunda oldukları Türk lirası zorunlu karşılıkların belirli bir yüzdesini döviz ve standart altın cinsinden tesis edebilmelerine imkân tanıyan Rezerv Opsiyonu Mekanizması (ROM)⁵, YP likiditede yaşanabilecek olağan dışı dalgalanmalara karşı önemli bir tampon sağlamaktadır. 2014 yılının ikinci ve üçüncü çeyreğinde Türk lirası maliyetlerin yabancı para maliyetlere göre yüksek seyrini koruması sebebiyle ROM'u kullanmanın avantajı devam etmiştir. Bu imkân kapsamında, bankaların TCMB'de tuttukları döviz rezervlerinin tutarı 120 milyar TL'ye yaklaşmıştır (Grafik III.3.17). TCMB'nin bankaların çekirdek yükümlülüklerini destekleyecek şekilde zorunlu karşılıkların Türk lirası olarak tutulan kısmına yapılacak faiz ödemesi düzenlemesinin, söz konusu karşılıklar TL cinsinden tutma maliyetinin politika faizine duyarlılığını büyük ölçüde azaltması ve ROM'un otomatik dengeleyici özelliğini güçlendirmesi beklenmektedir⁶ (Bkz. Özel Konu IV.3. ROM ve Diğer Para Politikası Araçlarının Etkileşimi).

Bankaların ROM kapsamında tuttukları döviz ve altın rezervlerinin miktarı, bir yıla kadar vadeli YP yükümlülüklerinin yaklaşık yüzde 20'sini karşılamaya yetecek düzeydedir. Mevcut yapıda, stres zamanlarında bankaların buradaki rezervlerini sorunsuzca kullanabilmeleri için TL likidite durumlarının da güçlü olması gerekmektedir. Zira ROM imkânıyla tesis edilmeyen TL zorunlu karşılık yükümlülüklerinin Türk lirası olarak tesis edilmesi gerekmektedir. Mevcut durum itibarıyla bankacılık sektörünün elinde bulundurduğu serbest DİBS'lerin nominal değerlerinden kesinti yapıldıktan sonra yaklaşık dörtte üçü, ROM kapsamında tutulan döviz ve altın rezervlerinin Türk lirası eş değerini karşılayabilecek seviyededir (Grafik III.3.18). Ayrıca, bankaların Döviz ve Efektif Piyasalarında toplam 10,8 milyar ABD doları tutarında işlem yapma limitleri bulunmakta olup, bankaların bilanço büyüklüklerinde ve TCMB rezervlerinde görülen artış dikkate alarak söz konusu limitin güncelleneceği duyurulmuştur.

⁵ Detaylı bilgi için bakınız TCMB Bülten-Aralık 2012, Sayı 28, Finansal İstikrar Raporu-Kasım 2013, Sayı 17 Özel Konu V.1, Alper, K., Kara, H. ve Yörükoğlu, M. (2012). "Rezerv Opsiyonu Mekanizması", TCMB Ekonomi Notları No. 12/28. Küçükşaracı, D. ve Özel, Ö. (2012). "Rezerv Opsiyonu Mekanizması ve Optimal Rezerv Opsiyonu Katsayılarının Hesaplanması", TCMB Çalışma Tebliği No: 12/32.

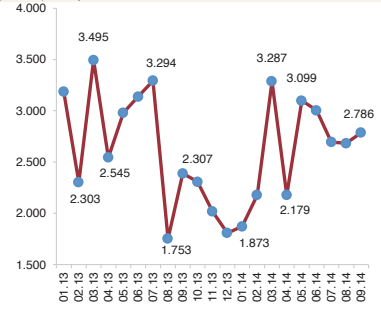
⁶ Detaylı bilgi için bakınız Aslaner, O., Çıplak, U., Kara, H. ve Küçükşaracı, D. (2014) "Reserve Option Mechanism: Does it work as an Automatic Stabilizer?", TCMB Çalışma Tebliği No: 14/38

III.4. Sermaye Yeterliliği, Karlılık ve Şoklara Dayanıklılık

Bankacılık sektörünün vergi öncesi aylık dönem net karı dalgalı bir seyir izlese de Ocak–Temmuz 2013 döneminde yüksek, Ağustos 2013–Şubat 2014 döneminde ise daha düşük seviyelerde gerçekleşmiştir. Ancak, dönem net karı Mart 2014 itibarıyla toparlanmaya başlamasına rağmen henüz 2013 yılının ilk yedi ayındaki seviyelerine ulaşamamıştır (Grafik. III.4.1).

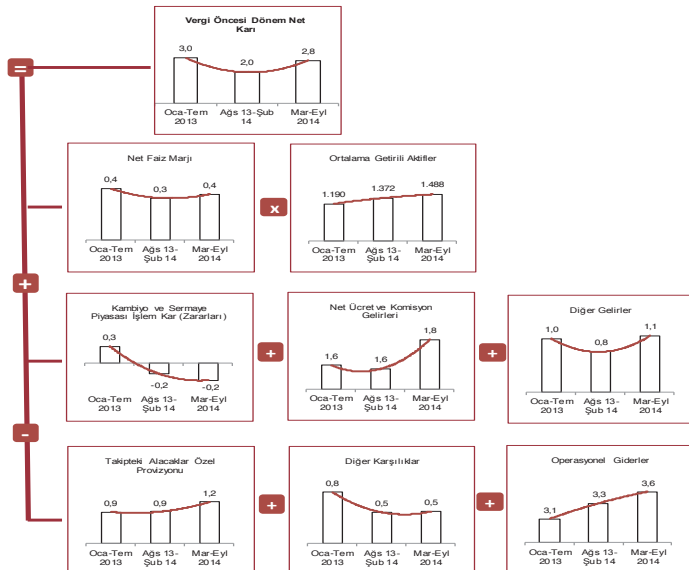
Bankacılık sektörü karlılığının Ağustos 2013 – Şubat 2014 döneminde Ocak-Temmuz 2013 dönemine göre azalmasında toplam faiz giderlerinin faiz gelirlerinden daha fazla artması, operasyonel giderlerin ve kambiyo ve sermaye piyasası işlem zararlarının artması etkili olmuştur. Diğer taraftan, söz konusu dönemde kredi özel karşılıkları dışındaki diğer karşılıkların azalması karlılıktaki düşüşü sınırlandırmıştır. Mart-Eylül 2014 döneminde Ağustos 2013–Şubat 2014 dönemine göre karlılığın artmasında ise kredilerden alınan faizlerin mevduata verilen faizlerin üzerinde artış göstermesi ile bankacılık hizmet gelirlerinin artması etkili olmuştur. Ancak, aynı dönemde takipteki alacakların ve operasyonel giderlerin artması ile sermaye piyasası işlem karlarının yüksek tutarlı zarara dönüşmesi karlılık artışını sınırlandırmıştır. Son dönemde, ortalama getirili aktifler artış göstermesine rağmen net faiz gelirindeki iyileşmenin etkisiyle net faiz marjı ilk dönemdeki seviyesine yükselmiştir (Grafik. III.4.2).

Grafik III.4.1
Vergi Öncesi Dönem Net Kar
(Aylık, Milyon TL)

Kaynak: BDDK - TCMB

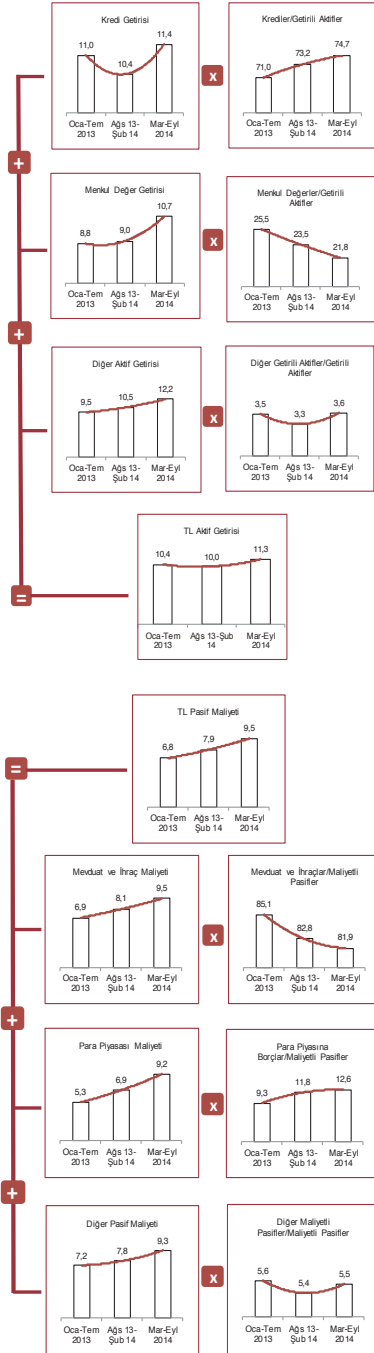
Grafik III.4.2
Bankacılık Sektörünün Vergi Öncesi Aylık Ortalama Dönem Net Karı Gelişiminin Analizi
(Yüzde, Milyar TL)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.4.3

Bankacılık Sektörü TP Aktif Getirisi / TP Pasif Maliyeti Gelişiminin Analizi (Yüzde)

Kaynak: BDDK-TCMB

BDDK'nın 03.10.2014 tarihli 29138 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ve aynı tarihte yürürlüğe giren Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmeliği'nin etkisi ile önümüzdeki dönemlerde bankaların ücret ve komisyon gelirlerinde bir miktar zayıflama olabileceği değerlendirilmektedir.

2013 yılının Mayıs ayı ve 2014 yılının Ocak ayından sonra faiz oranlarında gözlenen artış, bankacılık sektörünün aktif getirisi ve pasif maliyeti arasındaki makası daraltmıştır. Bankacılık sektörünün 2013 yılının tamamında ve 2014 yılının ilk dokuz ayındaki karlılık performansı, Ocak-Temmuz, Ağustos-Şubat ve Mart-Eylül dönemlerine ayrılarak incelendiğinde, TP cinsinden aktif getirileri ve pasif maliyetleri arasında oluşan makasın yüzde 3,6'dan sırasıyla yüzde 2,1 ve yüzde 1,8'ye gerilediği görülmektedir. Dönemler arasındaki düşüşte, bilanço yapısındaki vade uyumsuzluğuna bağlı olarak pasif maliyetinin artış hızının aktif getirisinin artış hızının üzerinde gerçekleşmesi etkili olmuştur. Dönemler bazında incelendiğinde, Ocak-Temmuz ile Ağustos-Şubat dönemleri arasındaki düşüşün, kredi getirilerinin azalması ile birlikte tüm pasif maliyetlerinin artmasından kaynaklandığı görülmektedir. Ağustos-Şubat ve Mart-Eylül dönemleri arasında makasın daha da daralmasında, mevduat ve ihraç maliyetlerindeki artış belirleyici olmuştur. Ancak, kredi ve menkul değer getirileri ile kredilerin getirili aktifler içindeki payının artmasının yanı sıra mevduat ve ihraçların maliyetli pasifler içindeki payının azalması, TP aktif getirisi – pasif maliyeti makasındaki daralmayı sınırlandırmıştır (Grafik. III.4.3). İncelenen dönemler itibarıyla, YP cinsinden aktif getirileri – pasif maliyetleri makasında önemli bir değişim gerçekleşmemiştir.

Bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranı, yasal ve hedef rasyoların üzerinde kalmaya devam etmektedir. 2013 yılının ilk yedi ayında kredi büyümesine bağlı olarak ortalama risk ağırlıklı aktiflerdeki artış sektörün SYR'sini negatif etkilemiş, özkaynak artışının olumlu etkisi ise görece sınırlı kalmış ve böylece ortalama SYR 1,5 puan gerileyerek 15,5 değerine düşmüştür. Mart-Eylül 2014 dönemindeki ortalama SYR ise risk ağırlıklı aktiflerin etkisinin önemli ölçüde hafiflemesi ve özkaynak artışının etkisine göre düşük kalması sonucunda yüzde 16,1 seviyesine yükselmiştir. Son dönemdeki ortalama SYR artışında karlılığın yanı sıra özkaynak kalemlerinden sabit kıymet ve

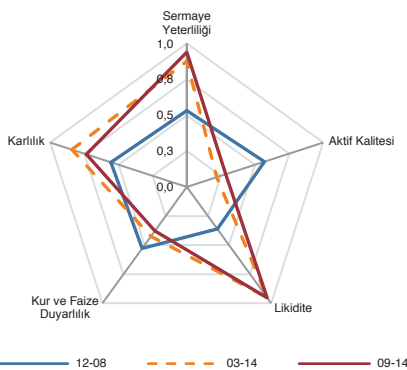
menkul değerler değerlendirme farkları ile ödenmiş sermayedeki artışlar etkili olmuştur. Aynı dönemde ana sermaye oranının yüksek olması, özkaynakların kaliteli unsurlardan oluştuğuna işaret etmektedir (Grafik III.4.4 ve Grafik III.4.5).

Sektörün on iki aylık birikimli aktif ve özkaynak kârlılığı son iki yıl boyunca yatay seyrettikten sonra, 2013 yılı Temmuz ayından itibaren birikimli dönem net kârındaki azalışa ve ortalama aktifler ile ortalama özkaynaklardaki artışa bağlı olarak gerilemeye başlamış, son aylarda karlılık artışının olumlu etkisiyle bir miktar yükselerek Eylül ayında sırasıyla yüzde 1,3 ve yüzde 11,6 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.4.6).

Bankacılık sektörünün borçluluk düzeyini sınırlandırarak şoklara dayanma kapasitesini artırmayı amaçlayan kaldıraca dayalı zorunlu karşılık düzenlemesi çerçevesinde ilave zorunlu karşılık tesis etmesi gereken herhangi bir banka bulunmamaktadır. Uygulama dönemi Ekim-Aralık 2013 döneminde başlayan kaldıraca dayalı zorunlu karşılık uygulamasında, Nisan-Haziran 2014 verilerine göre, bankacılık sektörü kaldırma oranı, Basel III düzenlemesinde asgari oran olarak belirlenen yüzde 3'ün, Bankamız uygulamasında ise ilk yıl için belirlenen yüzde 3,5'in oldukça üzerinde ve istikrarlı bir seyir izlemektedir.

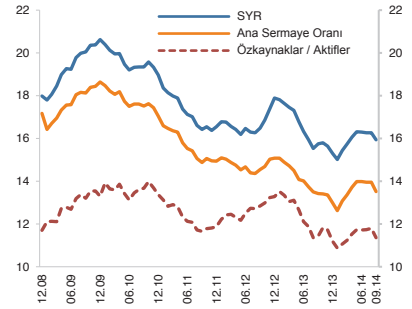
Bankacılık sektörünün risk göstergelerinin gelişimi incelendiğinde, önceki rapor dönemine göre aktif kalitesi ve sermaye yeterliliğinin olumsuz yönde değişmiş olmasına karşın, kur ve faize duyarlılık ile karlılıkta bir miktar iyileşme olduğu, likiditede ise önemli bir değişim gerçekleşmediği görülmektedir (Grafik III.4.7).

Grafik III.4.7
Bankacılık Sektörü Makro Gösterimi¹

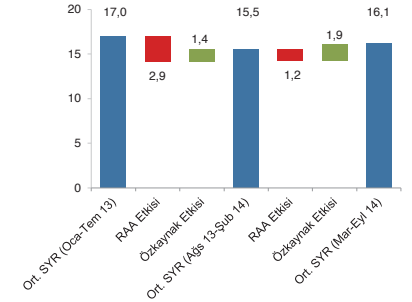
¹ "Finansal İstikrar Makro Gösterimi"nin bir alt bölümüdür.
Kaynak: BDDK - TCMB

Grafik III.4.4
Sermaye Yeterlilik Rasyosu, Ana Sermaye Oranı ve Özkaynaklar / Toplam Aktifler (Yüzde)

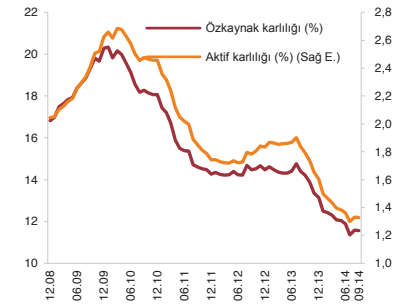
Kaynak: BDDK - TCMB

Grafik III.4.5
Ortalama SYR Değişimine Katkılar (Yüzde)

Kaynak: BDDK - TCMB

Grafik III.4.6
Aktif Kârlılığı ve Özkaynak Kârlılığı (Yüzde)

Kaynak: BDDK - TCMB